

La base de dades de l'associacionisme català contemporani, 1870-1980

Ramon ARNABAT i Mireia ROS
(ISOCAC-URV)

Presentació

ISOCAC 2014 SGR 770 (Ideologies i Societat a la Catalunya contemporània) és un grup de recerca consolidat reconegut per la Generalitat de Catalunya. Heterogeni, format per professors de la Universitat Rovira i Virgili adscrits a les àrees d'Història moderna, d'Història contemporània i de Didàctica de les ciències socials, configura, doncs, un grup en perfecta interrelació investigadora i divulgativa, amb un notable arrelament a l'entorn social.

El grup Ideologies i Societat a la Catalunya Contemporània fomenta la integració i participació dels seus membres en el territori, que abasta el Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre, i per extensió els territoris de parla catalana, amb diverses incursions al conjunt de l'Estat espanyol, sense menystenir les relacions internacionals. La diversitat d'àmbits de recerca permet debats interns enriquidors i obre a tothom noves perspectives de reflexió i de recerca.

Actualment, l'ISOCAC està desenvolupant, entre d'altres, el projecte "Els espais i la memòria de la sociabilitat popular a la Catalunya contemporània", que es planteja com una investigació sobre les formes de sociabilitat popular i la seva evolució en la Catalunya contemporània, prenent-ne com a punt de partida l'expressió més bàsica i analitzant la seva evolució, diversificació i politització generalitzada durant la Segona República i el seu declivi o liquidació per efecte de la repressió franquista.

L'objectiu d'aquest projecte és esbrinar les característiques de la sociabilitat popular a la Catalunya contemporània, les seves trajectòries, les continuïtats i discontinuïtats, especialment pel què fa a dos aspectes: la dictadura franquista i el canvi econòmic i social que es produeix els anys setanta i vuitanta del segle XX (del *fordisme* al *toyotisme*).

Els objectius

En el marc d'aquesta recerca es va iniciar l'elaboració d'una *Base de dades de l'associacionisme català contemporani (BDACC)*, que abasta des de l'any 1870 fins a l'any 1980, ja que fins ara no es disposava d'aquesta informació agrupada i sistematitzada. Són nombrosos els estudis locals i comarcals o sectorials (sobre alguna entitat concreta), però aquests ofereixen una informació dispersa sobre l'associacionisme a Catalunya. Avui, disposem de pocs estudis d'abast més general, com els del professor Pere Solà o Antoni Gavalrà, i pel què fa a la documentació arxivística, també es troba dispersa en nombrosos arxius locals, comarcals, provincials, nacionals i estatals.

De tot plegat se'n desprèn la necessitat de disposar d'una base de dades que integri la informació bàsica sobre l'associacionisme a Catalunya al llarg del segle que va de 1870 a 1980, quan la Generalitat de Catalunya, mitjançant el registre d'entitats, ja disposa d'aquesta informació sobre l'associacionisme actual. Aquesta informació és bàsica per emprendre estudis sobre sociabilitat i associacionisme a Catalunya i per conèixer l'abast històric d'aquest fenomen, que ha esdevingut un element característic i diferenciador de la societat catalana contemporània.

Com s'ha dit, la Base de Dades sobre l'Associacionisme Contemporani Català és un projecte de llarga durada que s'inicia en el projecte sobre sociabilitat i associacionisme català del grup de recerca ISOCAC de la URV (2011-2015), i que ha comptat durant els darrers dos anys amb la col·laboració econòmica del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i amb la col·laboració informativa i historiogràfica de l'Institut Ramon Muntaner i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

Fons documentals i estructura

Les fonts emprades per a la confecció de la base de dades són tant bibliogràfiques i hemerogràfiques com arxivístiques.

Pel què fa a la bibliografia, s'ha partit dels dos directoris de referència de Pere Solà i també s'han consultat diverses monografies.

Les fonts primàries emprades són tant públiques com de fons personals. S'han consultat els fons d'associacions dels arxius històrics de Girona, Lleida i Tarragona i també l'Arxiu del Govern Civil de Barcelona. De la mateixa manera, s'han consultat diferents arxius comarcals i també d'altres d'àmbit estatal, com són l'Archivo General de la Administración o l'Archivo Histórico Nacional.

També s'han consultat fonts hemerogràfiques, incloent-hi els butlletins oficials, i s'ha recollit informació mitjançant enquestes específiques enviades a diferents centres d'estudis. En aquest sentit, cal destacar la importància de la col·

laboració dels centres d'estudis per tal d'arribar a la gran quantitat d'informació dispersa que tan sols són a l'abast dels centres i dels estudiosos locals.

Actualment, la base de dades consta de 19.006 entitats. La informació està recollida mitjançant 17 camps/variables que recullen les diferents dades de cada associació: denominació, poble, municipi, comarca, província, tipologia, objecte de l'entitat, dates extremes, nom del president/a, any i motiu de la dissolució, nombre de socis, fusió amb altres entitats, localització de la informació, observacions.

S'han establert diferents criteris per tal d'introduir-hi la informació. En el nom de l'entitat, s'ha respectat l'idioma en què s'ha trobat la informació en la documentació, per la qual cosa hi trobarem associacions introduïdes tant en català com en castellà.

S'ha establert la distinció entre "localitat" i "municipi" per identificar, en aquells casos en què ha estat possible, el nucli de població, el barri, el districte o la urbanització on està registrada l'entitat.

En els casos en els quals una entitat desenvolupa diferents tipus d'activitat, s'ha destacat l'activitat principal de l'associació i, si s'escau, s'ha recollit la informació respecte les activitats complementàries en l'apartat d'observacions.

Les variables més significatives són les de "tipologia" i la d'"objecte de l'entitat" ja que aporten informació i concreció que permet identificar-ne de manera clara el tipus d'entitat i l'objectiu principal. Les diferents etiquetes de la variable "tipologia" permeten identificar de manera ràpida i clara la raó de ser d'aquella entitat, informació que es complementa amb la següent variable "objecte de l'entitat", que aporta trets distintius i permet una major descripció i distinció de les principals activitats realitzades per cada entitat.

Quadre 1: Variables "Tipologia" i "Objecte de l'entitat"

TIPOLOGIA	OBJECTE DE L'ENTITAT
POLITICA	Anarquista, Socialista / Comunista, Catalanista, Republicana, Conservadora, Liberal, Propaganda.
SINDICAL	Pàges, Obrer, Professional, Propietaris, Empresaris, Propagada, Treball.
MUTUALITAT	Genèrica, Sectorial, Socors Mutus.
COOPERATIVA	Consum, Producció industrial, Producció agrària.
ESBARJO	Centres, Esports, Excursionisme, Musical, Recreativa.
CULTURAL	Artística, Musical, Ateneu, Folklor.
RELIGIOSA	Confarries / Germanats, Institucions Religioses, Propaganda.
TERRITORI	Associació de Veïns, Associació de Propietaris, Cabezas de Família.
ENSENYAMENT	Associació de Pares i Mares, Associació d'Alumnes / Ex alumnes, Centres.
ALTRES	

Primers resultats

A continuació, es presenten els resultats quantitius que ha aportat fins ara la Base de Dades de l'Associacionisme Català:

Quadre 2: Tipologia d'entitats per demarcacions

Tipologia	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Cooperativa	480	181	15	113	790
Cultural	647	266	195	85	1.195
Ensenyament	21	171	145	10	349
Esbarjo	2.718	652	208	312	3.913
Mutualitat	1.711	77	111	373	2.275
Política	2.482	321	240	580	3.625
Religiosa	625	191	37	247	1.102
Sindical	2.341	124	134	618	3.225
Territori	213	523	130	52	920
Altres	839	410	114	177	1.567
Total	12.077	2.915	1.329	2.563	18.962*

En aquesta taula podem observar com és a la demarcació de Barcelona on més associacions hi ha registrades, un total de 12.077. A la demarcació de Girona n'hi ha 2.915, mentre que a les de Tarragona i Lleida se n'han registrat menys, 2.563 i 1.395 respectivament.

Veiem com les associacions amb més nombre de registres són les agrupades dins l'etiqueta d'Esbarjo, seguides de les Polítiques i després les Sindicals. Les entitats amb menys registres introduïts són les d'Ensenyament i les de Territori.

Quadre 3: Nombre d'entitats registrades per períodes

TIPOLOGIA	... - 1886	1887 - 1900	1901 - 1920	1921 - 1938	1939 - 1963	1964 - 1975	1976 - 1980	1981 - ...	Total
Cooperativa	13	64	236	212	92	55	0	0	672
Cultural	83	105	159	226	139	174	72	31	989
Ensenyament	1	0	0	2	14	99	97	0	213
Esbarjo	270	747	574	851	728	261	34	6	3.471
Mutualitat	181	579	864	316	209	26	22	0	2.197
Política	14	224	376	2630	2	3	59	0	3.308
Religiosa	106	176	337	123	78	58	5	0	883
Sindical	29	471	932	1033	255	58	105	2	2.885
Territori	0	15	9	22	45	577	82	18	748
Altres	41	126	302	305	225	273	57	5	1.334
Total	738	2.507	3.789	5.720	1.787	1.584	513	62	16.700*

En aquesta taula veiem el creuament de la variables “tipologia” per la de “data de fundació” que hem agrupat en diferents períodes històrics marcats o bé per l’aprovació de lleis d’associacions o bé perquè simplement són períodes rellevants de la història contemporània espanyola.

Com a més destacable, cal dir que les dades indiquen que és entre 1921 – 1938 quan més associacions es creen, concretament 5.720; el segon període de creació d’associacions és l’anterior, de 1901 – 1920, amb un total de 3.789.

Tant la primera columna, que recull informació d’abans de 1887, i l’última, que en recull a partir de 1981, estan fora del nostre període d’estudi i és per això que les dades que se’n recullen són purament testimonials.

Epíleg

La base de dades encara està en procés d’ampliació, ja que l’aparició de noves fonts documentals, tant arxivístiques com bibliogràfiques, va ampliant el nombre d’associacions documentades i llur informació complementària. Paral·lelament, es produeix un procés de revisió de les dades existents (repeticions, incorreccions, errors, buits, ...). Aquest és un procés altament laboriós quan es maneja un volum tan gran de dades: 20.000 referències multiplicades per 17 camps. Es calcula que, finalment, la base de dades comptarà amb unes 30.000

entitats registrades.

La voluntat del grup de recerca ISOCAC és que la BDACC esdevingui una eina pública i útil als historiadors i a les persones interessades en l'associacionisme al nostre país, facilitant una informació centralitzada i sistematitzada sobre la xarxa societària catalana contemporània.

Contacte: grupisocac@gmail.com